

Nr 22.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken, m. m.; given Drottningholms slott den 29 december 1949.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken; samt
- 2) lag om ändring i 26 § lagen den 1 juli 1898 (nr 64 s. 10) om boskillnad.

GUSTAF.

Herman Zetterberg

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås avskaffande av de förteckningar över hemskillnads- och boskillnadsfall (hemskillnads- och boskillnadsrotlar), vilka nu skola föras vid de allmänna underrätterna.

F ö r s l a g

till

L a g**om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken.**

Härigenom förordnas, att 15 kap. 13¹ och 22 §§ giftermålsbalken skola upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

F ö r s l a g

till

L a g**om ändring i 26 § lagen den 1 juli 1898 (nr 64 s. 10) om boskillnad.**

Härigenom förordnas, att 26 § andra stycket² lagen den 1 juli 1898 om boskillnad skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse se SFS 1946: 822.

² Senaste lydelse se SFS 1946: 823.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 14 oktober 1949.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, HALL.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler fråga om *upphävande av gällande bestämmelser om förteckningar över hemskillnads- och boskillnadsmål* samt anför följande.

Enligt giftermålsbalken 15 kap. 13 § skall vid allmän underrätt föras förteckning över alla där anhängiggjorda hemskillnadsmål. I förteckningen skola för varje mål antecknas alla sådana åtgärder och av rätten eljest meddelade beslut, som angå boet. Motsvarande förteckning skall enligt 15 kap. 22 § föras över boskillnadsmål (boskillnadsärenden). I förteckningen över boskillnadsmål skall för varje mål antecknas dagen, då ansökning däri gjordes, så ock alla i målet vidtagna åtgärder och av rätten eljest meddelade beslut. Beträffande äktenskap, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, skall enligt 26 § lagen den 1 juli 1898 om boskillnad motsvarande förteckning föras av konkursdomaren.

I samband med processreformens genomförande har uppkommit fråga huruvida icke nämnda förteckningar, vanligen kallade hemskillnads- och boskillnadsrotlar, skulle kunna avskaffas såsom ej längre erforderliga.

Med anledning härav har inom departementet upprättats en promemoria i ämnet, över vilken efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland — som bifogat yttranden av häradshövdingarna i Medelpads västra och Ångermanlands södra domsagor — Stockholms rådhusrätt och statistiska centralbyrån samt av styrelserna för föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare och Sveriges advokatsamfund.

Jag anhåller nu att få upptaga detta ärende till behandling.

Promemorian.

I den remitterade promemorian anföres bland annat följande.

Bestämmelserna om särskilda förteckningar (rotlar) över hemskillnads- och boskillnadsmål torde närmast ha tillkommit i syfte att för utomstående,

som inlåta sig i rättshandlingar med endera maken, underlätta inhämtande av de upplysningar om makarnas ekonomiska rättsförhållanden, som kunna vara av betydelse. Såsom källa för dylik kännedom äro dessa förteckningar emellertid ohanterliga och osäkra. För att erhålla säker kännedom, huruvida makarnas ekonomiska förhållanden undergått förändring genom hemskillnad eller boskillnad, är det icke tillräckligt att taga del av förteckningarna vid den domstol, inom vars domvärjo makarna äro mantalsskrivna. Det måste utredas, var makarna haft sitt hemvist alltsedan äktenskapets ingående, samt undersökas, huruvida hemskillnad eller boskillnad beviljats av någon av de domstolar, där makarna haft sitt forum. Någon säkerhet föreligger ej att underrättas dom, varom anteckning skett i hemskillnads- eller boskillnadsförteckning, icke blivit ändrad av högre rätt. Att märka är därjämte att förteckningarna lämna upplysningar endast om de förändringar i förmögenhetsförhållandena, som föranledas av hemskillnad eller boskillnad, men icke om den omgestaltning av förmögenhetsförhållandena, som kan ha skett genom äktenskapsförord.

Genom det i samband med nya giftermålsbalkens införande inrättade äktenskapsregistret tillskapades en ny upplysningskälla angående rättsfakta av betydelse för makars ekonomiska förhållanden. Enligt kungörelsen den 11 oktober 1920 angående äktenskapsregistret skola från domstolarna uppgifter lämnas till äktenskapsregistret angående beslut, som avses i GB 5:13 (makes förlust eller återvinnande av behörighet att vid vissa rättshandlingar företräda andra maken) samt angående mål om boskillnad, ogiltighet av vigsel eller återgång av äktenskap, hemskillnad eller äktenskapskillnad ävensom angående bodelningshandlingar och äktenskapsförord, som ingivas till domstol.

I och med äktenskapsregistrets tillkomst förlorade de vid domstolarna förda förteckningarna över hemskillnads- och boskillnadsmål sin väsentliga betydelse för tredje man. Erfarenheten giver ock vid handen att dessa förteckningar ytterst sällan anlitas av allmänheten för inhämtande av upplysningar. Den ringa praktiska betydelsen för allmänheten av lokala register över hemskillnads- och boskillnadsmål bestyrkes av en år 1932 verkställd utredning angående avskaffande av den dittills utgivna tryckta samlingen av uppgifter till äktenskapsregistret (NJA II 1933: 710).

Även efter äktenskapsregistrets tillkomst ha emellertid förteckningarna över hemskillnads- och boskillnadsmål haft viss betydelse såsom dagböcker. Bl. a. har domstolarnas kontroll över ingivande av bouppteckningar därigenom underlättats. Även i detta hänseende ha förteckningarna numera blivit betydelselösa. Den i GB 11:20 tidigare föreskrivna skyldigheten att städse till rätten ingiva bouppteckning efter hemskillnad har upphävts genom lag den 2 juni 1944. I fråga om boskillnad kvarstår visserligen skyldigheten härutinnan. Genom de i protokollskungörelsen den 26 september 1947 meddelade föreskrifterna om förande av dagbok över mål och ärenden samt minnesbok har emellertid sörjts för att nu ifrågavarande mål liksom övriga mål och ärenden vederbörligen registreras och att de anteckningar, som erfordras bl. a. för kontroll över boupptecknings ingivande, bliva verkställda. I 22 § protokollskungörelsen har intagits särskild föreskrift att boskillnadsmål ej må anses slutligen avgjort förän avskrift av bouppteckning inkommit till rätten.

Någon svårighet att med ledning av de i protokollskungörelsen föreskrivna dagböckerna över mål och ärenden, eventuellt kompletterade med uppgifter från äktenskapsregistret, återfinna mål och ärenden angående hemskillnad och boskillnad torde ej föreligga.

På grund härav och då förande av särskilda förteckningar över hemskillnads- och boskillnads mål föranleda ett ej obetydligt arbete för domstolarna, har i promemorian föreslagits att förteckningarna avskaffas.

Vid promemorian voro fogade förslag till lag om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken samt till lag om ändring i 26 § lagen den 1 juli 1898 om boskillnad. Lagändringarna föreslogos skola träda i kraft dagen efter det de utkommit från trycket i författningssamlingen.

Yttrandena.

Promemorians förslag har tillstyrkts i samtliga yttranden; dock har *Svea hovrätt* yrkat att boskillnadsrotel enligt 1898 års boskillnads lag fortfarande skall föras samt till stöd härför anfört i huvudsak följande.

Stadgandet i 26 § av nämnda lag syntes kunna betraktas som en sådan särskild föreskrift som enligt 2 § protokollskungörelsen uteslöte tillämpning av allmänna bestämmelser om dagbok m. m. Denna tolkning kunde antagas ha varit bestämmande för åtskilliga domares förfarande. Ett särskilt skäl för samma tolkning låge däri, att ovisshet torde ha rätt, huruvida det vore med protokollskungörelsens bestämmelser förenligt att verkställa anteckningar rörande nu omhandlade ärenden i domstolens dagbok över ärenden (eller möjligen i dagboken över tvistemål), samtidigt som man funnit orimligt att föra särskild dagbok över enbart boskillnadsärenden. Det syntes hovrätten knappast vara i och för sig olämpligt att upptaga boskillnadsärenden i domstolens dagbok över ärenden och icke erforderligt att anteckningar om boskillnadsärenden gjordes såväl i dagbok som i förteckning enligt 26 § av 1898 års lag. Hovrätten funne det principiellt tämligen likgiltigt, om sådan förteckning eller dagbok fördes. Huvudsaken vore, att uppläggande av nya dagböcker enbart för boskillnadsärenden icke komme till stånd. Hovrätten ville därför hemställa, att därest 26 § andra stycket av 1898 års lag upphävdes, underdomstolarna genom skrivelse från justitiedepartementet underrättades om att boskillnadsärenden skulle upptagas i dagboken över domstolsärenden. Hovrätten funne emellertid övervägande skäl tala för att boskillnadsärenden, som avsåges i 1898 års lag, alltfört förtecknades jämlikt 26 § samma lag och icke dagbokfördes. Därigenom vunnes, att en obruten kontinuitet i antecknandet av sistnämnda ärenden vidmakthölles i särskild förteckning och att förefintliga rotlar, som eljest bleve oanvändbara, kunde utnyttjas under den tämligen korta tid varunder tillämpning av 1898 års lag ännu kunde komma att påkallas. Dessa fördelar kunde vara tämligen ringa men förtjänade beaktande vid det förhållandet, att intet syntes vara att vinna på att förande av dagbok föreskrevs i stället för förteckning. Hovrätten föresloge, att föreskriften i 26 § andra stycket av 1898 års lag bibehölles och att i sådan skrivelse som nyss sagts påpekades, att sagda föreskrift alltfört gällde, samt förklarades, att med föreskriften avsedda ärenden icke skulle upptagas i dagbok.

Statistiska centralbyrån har yttrat att tredje mans behöriga intresse av upplysning rörande förmögenhetsförhållanden m. m. i äktenskap skulle kun-

na bättre än genom ifrågavarande förteckningar tillgodoses genom en sådan utvidgning av äktenskapsregistret att detta komme att innehålla fullständiga uppgifter om domstolarnas avgöranden i vårdnads- och underhållsfrågor.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har velat ifrågasätta, om icke de föreslagna lagarna lämpligen borde träda i kraft först vid års- eller halvårs-skifte.

Departementschefen.

Hemskillnads- och boskillnadsrotlarna ha, som framhållits i promemorian, en dubbel uppgift. De skola dels tjänstgöra som upplysningskällor för tredje man som önskar inhämta upplysningar om makars ekonomiska rättsförhållanden i den mån dessa regleras genom eller i samband med hemskillnad eller boskillnad, dels för domstolarna utgöra ett slags dagböcker över ifrågavarande mål. I förstnämnda hänseende ha de emellertid, i vart fall sedan äktenskapsregistrets tillkomst, knappast någon som helst betydelse. Som statistiska centralbyrån framhållit skulle behovet av upplysning för tredje man om makars ekonomiska förhållanden säkerligen bättre kunna tillgodoses genom en utvidgning av domstolarnas skyldighet att lämna uppgifter till äktenskapsregistret. En dylik utvidgning är emellertid ej aktuell i förevarande sammanhang. Sin betydelse som dagböcker över hemskillnads- och boskillnadsmålen förlorade rotlarna praktiskt taget helt och hållet i och med processreformen, då nya regler för måls bokföring vid domstolarna infördes. Under förarbetena till processreformens genomförande var frågan om hemskillnads- och boskillnadsrotlarna uppe men ansågs då kunna något anstå i avvaktan på praktiska erfarenheter. Eftersom dessa, såsom framgår av promemorian och remissyttrandena, givit vid handen att det ej föreligger behov att bibehålla rotlarna, vill jag tillstyrka att lagförslag nu framlägges att avskaffa dem. Avskaffandet synes böra avse samtliga nu ifrågavarande rotlar. Att, såsom Svea hovrätt ifrågasatt, bibehålla boskillnadsrotlarna enligt 1898 års lag synes knappast lämpligt. Av protokollskungörelsen torde nämligen följa att såväl hemskillnader som boskillnader skola antecknas i dagbok över mål. Vad Svea hovrätt anfört om att stadgandet i 26 § av 1898 års lag uteslöte tillämpning av de allmänna bestämmelserna om dagbok, synes vila på den uppfattningen att boskillnader skulle utgöra ärenden i teknisk bemärkelse. De torde emellertid, liksom hemskillnader, i stället utgöra mål. Därest denna uppfattning godtages under lagstiftningsfrågans fortsatta behandling, torde vad sålunda förekommit innefatta tillräcklig upplysning åt domstolarna. Det synes alltså ej vara nödvändigt att utfärda en förtydligande skrivelse i ämnet såsom hovrätten förordat.

Enär den föreslagna lagstiftningen är av mycket begränsad omfattning och väsentligen har avseende å domstolarnas inre arbete, torde det ej välla några olägenheter att låta lagändringarna, såsom föreslagits i promemorian, träda i kraft snarast möjligt efter utfärdandet.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom departementet upprättats förslag till

- 1) lag om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken; samt
- 2) lag om ändring i 26 § lagen den 1 juli 1898 (nr 64 s. 10) om boskillnad.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse, bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Magnus T. Möller.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 21 december 1949.

Närvarande:

justitieråden GEIJER,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL,
justitierådet BECKMAN.

Enligt lagrådet den 5 november 1949 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 14 oktober 1949, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken; samt
- 2) lag om ändring i 26 § lagen den 1 juli 1898 (nr 64 s. 10) om boskillnad.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Bengt Lassen.

Lagrådet lämnade förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:
Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 29 december 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler lagrådets den 21 december 1949 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 14 oktober 1949 remitterade förslagen till

1) lag om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken; samt

2) lag om ändring i 26 § lagen den 1 juli 1898 (nr 64 s. 10) om boskillnad.

Med förmälan, att förslagen av lagrådet lämnats utan erinran, hemställer föredraganden, att de måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Patric Kalling.